

Text - jeho „živost“

Tzv. interpretace může mít dvojí různý cíl; v tom spočívá právě ten základní hermeneutický problém. Buď považujeme např. text za něco naprosto pevného a jednoznačného, a chápeme svůj hermeneutický pokus (tj. pokus ten text pochopit) jako úsilí, jehož cílem je zmocnit se jeho „smyslu“ jako něčeho jednou provždy hotového a „objektivně“ daného – anebo k němu (vždy znovu) přistupujeme s očekáváním, že nám sdělí něco, co jsme dosud neviděli a nevěděli, a to právě pro nás samé a také o nás samých (což by pochopitelně nebylo vůbec možné, kdybychom k textu sami aktivně nepřistupovali, kdybychom mu opravdu nechtěli usilovně naslouchat, což vůbec neznamená do něj něco svévolně vkládat, vpašovat). A to platí vlastně také pro každého, kdo svou interpretací chce přispět i druhým, aby autorovi textu a zejména textu samému lépe porozuměli. Bohužel např. naprostá většina historiků filosofie má za to, že upevní a upřesní smysl textu tím, že jej uvede do kontextu jeho doby, jeho pro něho zvlášť významných současníků, když někde sežene doklady o tom, co četl, s kým se stýkal, jak (mimoliterárně) reagoval na tu či onu významnou událost, zkrátka když jej někam zařadí a když utřídí i jeho myšlenky atd. atp. Ale významný text se všemu tomu dokáže velmi účinně vzpírat, najde-li člověka ochotného naslouchat textu samému resp. tomu, co nám resp. právě jemu osobně text zprostředkovává. Tak např. při četbě řady Kierkegaardových textů jsem si často uvědomoval, že právě tento pozoruhodný autor dokázal k tomu, nač poukazoval a co vykládal i čeho se dovolával, přidat jakoby novou dimenzi, sice neodvoditelnou ani z textu samého, ani z doby, kdy tak činil, ani z toho, co bylo obecně známo, ale co přece velmi zřetelně a někdy dokonce naprosto přesvědčivě ukáže, jak dosavadní pochopení zůstalo jako němé stát právě před tím nejdůležitějším, jak přehlédl něco, co za určitých vnějších i subjektivních okolností dokáže promluvit jakoby novým jazykem a ukázat něco ve zcela novém a přesvědčujícím světle, aniž by to muselo být do textu uměle vnášeno. Zajisté platí, že po jakémkoli výkladu je nutno se vrátit k textu samému a nechat, aby promluvil on sám. Ale jde o to, že za určitých okolností dokáže text promluvit tak, že si toho třeba po staletí nikdo náležitě nevšiml, takže výklad potom směřuje k tomu, aby bylo slyšet i to, co většina i těch čtenářů, kteří se velmi snažili, dosud nikdy nezaslechla. Je proto na čase, abychom vzali na vědomí, že určité významné texty se dokáží chovat tak samostatně a svébytně, že se nám jeví jako něco „živého“, nikoli tedy jednou provždy autorem zakletého do určité literární podoby, o které kdysi Ovidius doufal, že je „aere perrennius“. Tak např. se může stát, že myšlenka „pochybná“ a mnohými zpochybňovaná se může náhle vyjevit jako k pravdě mířící, zatímco nějaké jiná myšlenka, které už dlouho náležela k nezpochybňovaným a takřka triviálně všemi bez námitek sdíleným vyvolá přinejmenším v přemýšlivých lidech nejvážnější rozpaky a pochybnosti

(Písek, 070627-1.)